

Rovnováha kapalina–pára u binárních systémů

s.1
B07

17. října 2008

2 složky, 1 kapalná fáze + 1 plynná fáze

Označení:

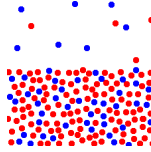
- molární zlomky v kapalně fázi: x_i
- molární zlomky v plynné fázi: y_i

Počet stupňů volnosti:

$$v = k - f + 2 = 2$$

⇒ stav směsi lze zadat 2 veličinami z $\{T, p, x_1, y_1\}$
místo x_1 lze použít $x_2 = 1 - x_1$, místo y_1 lze použít $y_2 = 1 - y_1$

- bod varu – „v kapalině se objevují se bubliny“
- rosný bod – „v páře se objevují kapky“

[cd_nsk; plot :2:3 propane+butane-p=100,500,1000.res]

Rovnováha kapalina–pára u ideální směsi

s.5
B07

$$\mu_i^{(g)} = \mu_i^{(l)}$$

Předpoklad: pára je ideální plyn

Pára:

$$\mu_i^{(g)} = \mu_i^\circ + RT \ln \frac{p_i}{p^{\text{st}}}$$

Kapalina:

$$\mu_i^{(l)} = \mu_i^\bullet + RT \ln(x_i \gamma_i)$$

Převod ° a •:

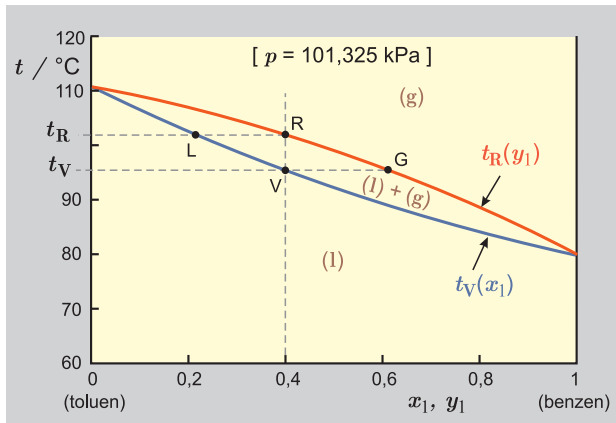
$$\mu_i^\bullet - \mu_i^\circ \equiv G_m^\bullet(\text{čistá látka } i) - G_m^\circ(\text{čistá látka } i) = RT \ln \frac{p_i^\bullet}{p_i^\circ}$$

⇒ Raoultův zákon:

$$p y_i = \gamma_i x_i p_i^\bullet$$

Nejjednodušší diagram teplota–složení při [p]

s.2
B07

Raoultův zákon – výpočty

s.6
B07

Příklad 1. Odhadněte tlak v bombě s kapalným propanem-butanem (50 mol.% propanu) při teplotě 25 °C. Jaké je složení unikajícího plynu?

Konstanty Antoineovy rovnice [log, kPa, °C] jsou:

Propan: A=5.92888, B=803.81, C=246.99 ⇒ $p_1^\bullet = 941$ kPa

Butan: A=5.93386, B=935.86, C=238.73 ⇒ $p_2^\bullet = 243$ kPa

592 kPa, 79 % propanu

Příklad 2. Při teplotě -3 °C přestal z tlakové láhve definitivně proudit propan-butan. Jaké je složení zbylého kapalného propanu-butanu a jaké páry? Atmosférický tlak je 1006 hPa.

$p_1^\bullet = 431$ kPa, $p_2^\bullet = 92$ kPa

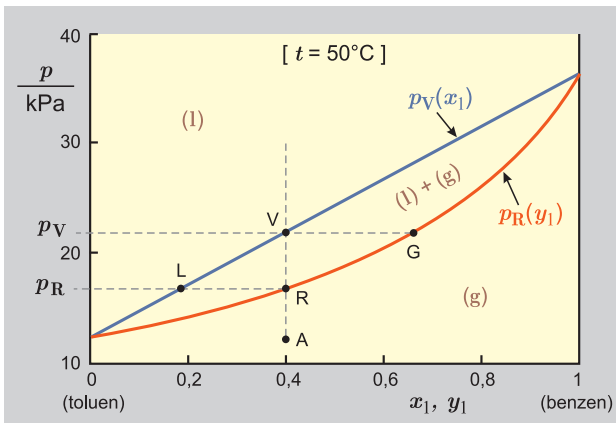
11.0 = 11.025, 11.0 = 11.0

Příklad 3. Při jaké teplotě se bude vařit směs 20 mol.% propanu a 80 % butanu za tlaku 100 kPa?

10.91 –

Nejjednodušší diagram tlak–složení při [T]

s.3
B07

Raoultův zákon – přehled

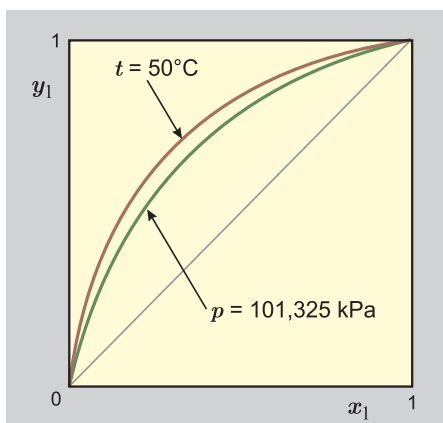
s.7
B07

zadáno	počítá se	z rovnice	jak
T, x_1	p	$p = x_1 p_1^\bullet + x_2 p_2^\bullet$	analyticky
	y_1	$y_1 = x_1 p_1^\bullet / p$	analyticky
T, y_1	p	$p = (y_1 / p_1^\bullet + y_2 / p_2^\bullet)^{-1}$	analyticky
	x_1	$x_1 = p y_1 / p_1^\bullet$	analyticky
T, p	x_1	$x_1 = (p - p_2^\bullet) / (p_1^\bullet - p_2^\bullet)$	analyticky
	y_1	$y_1 = x_1 p_1^\bullet / p$	analyticky
p, x_1	T	$p = x_1 p_1^\bullet(T) + x_2 p_2^\bullet(T)$	numericky
	y_1	$y_1 = x_1 p_1^\bullet / p$	analyticky
p, y_1	T	$p = (y_1 / p_1^\bullet(T) + y_2 / p_2^\bullet(T))^{-1}$	numericky
	x_1	$x_1 = p y_1 / p_1^\bullet$	analyticky
x_1, y_1	T	$y_1 / y_2 = p_1^\bullet(T) x_1 / (p_2^\bullet(T) x_2)$	numericky
	p	$p = x_1 p_1^\bullet + x_2 p_2^\bullet$	analyticky

Nejjednodušší diagram y_1-x_1 při [T] nebo [p]

s.4
B07

[cd_nsk; ptx3d.sh]

[cd_nsk; anim.sh]

VLE – neideální kapalná směs

s.8
B07

$$p y_i = \gamma_i x_i p_i^\bullet$$

Kladné odchylky od Raoultova zákona: $\gamma_i > 1$

- molekuly mají radši molekuly stejné látky, s různými se spíš odpuzují
- azeotrop s minimem bodu varu (směs je těkavější než čisté látky)
- $\gamma_i \gg 1 \Rightarrow$ nemísitelnost

Záporné odchylky od Raoultova zákona: $\gamma_i < 1$

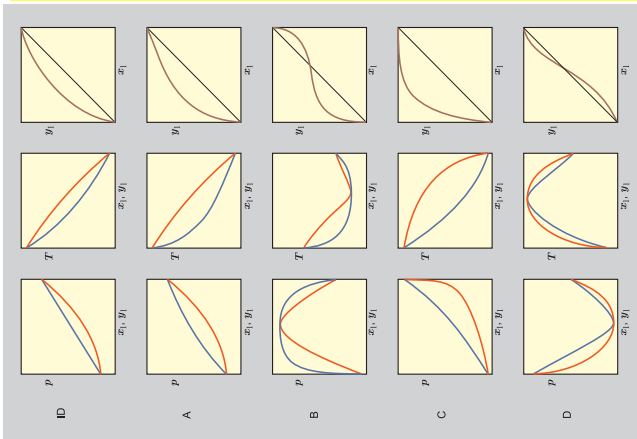
- molekuly mají radši molekuly druhé látky
- azeotrop s maximem bodu varu (směs je méně těkavá než čisté látky)

Azeotrop: $x_1 = y_1$

pozn.: „zeotrop“ < *zēin tropos* (konstantně se vařící) je „normální“ diagram – termín se nepoužívá

Neideální kapalná směs

s.9
B07

Rozpustnost plynů v kapalinách

s.13
B07

- čím větší K_H , tím menší rozpustnost
- s teplotou se K_H většinou zvyšuje (výjimky: malé molekuly v H_2O , N_2 v aromatických uhlovodících)
- rozpustnost při bodu varu je nulová
- ve směsi pro každou složku zvlášť
- vysolovací efekt: rozpustnost se většinou snižuje v $\odot$ soli
- Henryho zákon neplatí při reakci plynu s rozpouštědlem (NH_3 , SO_2 ve vodě)

Snížení tlaku nasycených par nad roztokem

s.10
B07

látka 1 = rozpouštědlo

látka 2 = rozpuštěná netěkavá látka ($x_2 \approx 0$ čili $n_2 \ll n_1$)

$$p_1 = x_1 p_1^s = p_1^s - x_2 p_1^s$$

neboli

$$\Delta p = x_2 p_1^s = p_1^s \frac{n_2}{n_1 + n_2} \stackrel{n_2 \ll n_1}{\approx} p_1^s \frac{n_2}{n_1} = p_1^s \frac{m_2/M_2}{m_1/M_1}$$

Ebulioskopie

s.11
B07

látka 1 = rozpouštědlo

látka 2 = rozpuštěná netěkavá látka

Zvýšení teploty varu roztoku o ΔT kompenzuje Δp . Clausius-Clapeyron:

$$\frac{1}{p} \frac{\Delta p}{\Delta T} \approx \frac{\Delta_{\text{výp}} H}{RT^2}$$

$\Rightarrow$

$$\Delta T \approx \frac{\Delta p}{p_1^s} \frac{RT_{\text{var},1}^2}{\Delta_{\text{výp}} H_1} = K_E m_2$$

kde

$$K_E = \frac{RT_{\text{var},1}^2 M_1}{\Delta_{\text{výp}} H_1}$$

Příklad. Při jaké teplotě vře za normálního tlaku polévka s 1 hm.% NaCl? $K_E(\text{voda}) = 0.513 \text{ K kg mol}^{-1}$. 100.18 °C

Rozpustnost plynů v kapalinách

s.12
B07

látka 1 = rozpouštědlo

látka 2 = rozpuštěný plyn

(g) id. plyn: $\mu_2 = \mu^\circ + RT \ln \frac{p_2}{p^{\text{st}}}$

(l) ∞ zředění: $\mu_2 = \mu^{[x]} + RT \ln x_2$

$\Rightarrow$ Henryho zákon

$$p_2 = p^{\text{st}} \exp\left(\frac{\mu_2^{[x]} - \mu_2^\circ}{RT}\right) x_2 \equiv K_H x_2$$

Jsou různé varianty vztahu, nutno vyjít z rozměru „Henryho konstanty“!

Pokud plyn existuje jako kapalina (tj. je pod kritickou teplotou) a kapalná směs je ideální, pak $\mu^{[x]} = \mu^\circ$ a z $\mu^\circ - \mu^\circ = RT \ln(p^s/p^{\text{st}})$ dostaneme

$$K_H = p_2^s$$

Příklad. V tabulkách jsme našli $k_h^\circ(25^\circ\text{C}) = 0.035 \text{ mol}/(\text{kg bar})$. Kolik litrů CO_2 se rozpustí v litru vody za tlaku 100 kPa? Kolik je K_H ?

0.87 dm³, 1.58 MPa